

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΟΥ ΠΟΡΟΥ

Ελένη Κονσολάκη-Γιαννοπούλου

Αρχαιολόγος

Το Αρχαιολογικό Μουσείο του Πόρου κτίσθηκε στη διετία 1967-1968 στη θέση της παλαιάς οικίας του Αλεξάνδρου Κοριζή (πρωθυπουργού της Ελλάδας το 1941), η οποία δωρήθηκε από τους κληρονόμους του στο Ελληνικό Δημόσιο για τον σκοπό αυτό. Στο Μουσείο υπάρχουν δύο αίθουσες έκθεσης, μία στο ισόγειο και μία στον όροφο του κτιρίου, που φιλοξενούν εκθέματα από όλη την περιοχή της Τροιζηνίας, καθώς και τα ευρήματα των παλαιών ανασκαφών του Φιλαδελφείως στην Ερμιόνη¹.

Η έκθεση του ισόγειου περιλαμβάνει γλυπτά, επιγραφές και αρχιτεκτονικά μέλη από την Τροιζήνα, την Καλαυρεία και τα Μέθανα. Στον προθάλαμο της αίθουσας εκτίθεται ένα μεγάλο ανάγλυφο με παράσταση σκύλου (εικ. 1), λαξευμένο σε ογκώδη λιθόπλινθο με αναθρώσεις που δείχνουν ότι ήταν ενσωματωμένο σε αρχαίο οικοδόμημα. Βρέθηκε στην περιοχή του Αγίου Γεωργίου στην κοιλάδα της Φούσας (κο-

ντά στο χωριό Άνω Φανάρι), όπου είναι από παλιά γνωστή η ύπαρξη εκτεταμένου αρχαίου οικισμού και νεκροταφείων². Στον ίδιο χώρο έχει εκτεθεί και ένα γύψινο εκμαγείο της φημισμένης ενεπίγραφης στήλης από την Τροιζήνα με το κείμενο του αθηναϊκού ψηφίσματος που πρότεινε ο Θεμιστοκλής το 480 π.Χ. για την αντιμετώπιση της περσικής εισβολής³. Το πρωτότυπο της στήλης αυτής, όπως είναι γνωστό, βρίσκεται σήμερα στο Επιγραφικό Μουσείο Αθηνών (EM 13330).

Στα επιγραφικά εκθέματα περιλαμβάνονται επίσης ένα αρχαϊκό επίγραμμα (γύρω στο 600 π.Χ.) χαραγμένο σε κυβόλιθο από τραχίτη, επιτάφιο σήμα του Ανδροκλή, γιου του Ευμάρη, που βρέθηκε στα Μέθανα⁴, ένα τιμητικό ψηφίσμα της πόλης της Τροιζηνίας για τον Εχίλαο Φιλωνίδου από τις Πλαταιές (369 π.Χ.)⁵, και το ενεπίγραφο βάθρο ενός χάλκινου ανδριάντα του αυτοκράτορα της Ρώμης Μάρκου Αυρηλίου, ανά-

1. Ανάγλυφο με παράσταση σκύλου που βαδίζει προς τα αριστερά, από τον Άγιο Γεώργιο της Φούσας (περιοχή Άνω Φαναρίου).

θημα της πόλης των Μεθάνων (175-180 μ.Χ.)⁶.

Η γλυπτική των κλασικών χρόνων αντιπροσωπεύεται από δύο αγαλματίδια, ένα γυμνό αγόρι και μια γυναίκα με χιτώνα και μάτιο, που προέρχονται από τις παλαιές ανασκαφές του Legrand στην ακρόπολη της Τροιζήνας⁷, από ένα αγαλματίδιο του Ασκληπιού (εικ. 2), που βρέθηκε στην ανασκαφή του Wide στην Καλαύρεια⁸, και από μερικές επιτύμβιες στήλες του 4ου αι. π.Χ., πρόσφατα ευρήματα από την περιοχή των νεκροταφείων της αρχαίας πόλης. Ανάμεσα στις τελευταίες ξεχωρίζει ένα αξιόλογο επιτύμβιο ανάγλυφο με υπερφυσικού μεγέθους παράσταση γυναίκας, που φοράει αργείο πέπλο με χαμηλό κόλπο και μάτιο που κάλυπτε και το κεφάλι (εικ. 3). Το κεφάλι με τον λαιμό, καθώς και οι βραχιόνες, ήταν ένθετα, κατασκευασμένα από χωριστά κομμάτια μαρμάρου⁹. Οι περισσότερες όμως από τις επιτύμβιες στήλες της Τροιζήνας ανήκουν στους αυτοκρατορικούς χρόνους, περίοδο κατά την οποία κατασκευάζονται και μια σειρά από επιβλητικά ταφικά μνημεία γύρω από τα τείχη της πόλης. Ιδιαίτερο προσωπικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η επιτάφια στήλη του καλαυρευτή ρήτορα Ξενοκράτη, γιου του Μόσχου, ο οποίος σκοτώθηκε σε μάχη για την πατρίδα του, όπως αναφέρει το χαραγμένο επίγραμμα που χρονολογείται στον 3ο αι. π.Χ. Η στήλη βρέθηκε στην περιοχή προς τα ΒΔ του Ιε-

ρού του Ποσειδώνος, όπου τοποθετούνται τα νεκροταφεία της Αρχαίας Καλαύρειας.

Μια συνοπτική εικόνα της μορφής των κιονοκράνων των τριών κύριων αρχιτεκτονικών ρυθμών και της εξέλιξής τους από τους αρχαίους έως τους ρωμαϊκούς χρόνους προσφέρεται στον επισκέπτη με μία σειρά κιονοκράνων από την παλαιά ανασκαφή των Σουηδών στο Ιερό του Ποσειδώνος στην Καλαύρεια, ένα δωρικό του 6ου αι. π.Χ., ένα άλλο, επίσης δωρικό, του 5ου αι. π.Χ. και ένα γωναίο ιωνικό του 4ου αι. π.Χ., που συμπληρώνεται με δύο παραδείγματα κορινθιακών κιονοκράνων της ρωμαϊκής περιόδου, το ένα από τα Μέθανια και το άλλο από την Τροιζήνα. Το δεύτερο από αυτά είναι διακοσμημένο στις δύο κύριες όψεις του με ανάγλυφα προσωπίες, που μαρτυρούν την προέλευσή του από θεατρικό οικοδόμημα. Η παλαιοχριστιανική αρχιτεκτονική αντιπροσωπεύεται επίσης στην έκθεση με κιονόκρανα και επιθήματα αυτής της περιόδου από την ευρύτερη περιοχή της Τροιζήνας.

Στην ίδια αίθουσα εκτίθενται και δείγματα από αρχιτεκτονικές τερρακότες, που προέρχονται από την κεράμωση των κτιρίων του Ιερού του Ποσειδώνος στην Καλαύρεια, από την Αρχαία Τροιζήνα και από τα Μέθανια. Ξεχωριστό ενδιαφέρον παρουσιάζει ένας αρχαϊκός ηγεμόνας καλυπτήρας με κερατοειδείς προεξοχές (τέλη 7ου-αρχές 6ου αι. π.Χ.), που βρέθηκε σε πρόσφατη

2. Μαρμάρινο αγαλματίδιο του Ασκληπιού από την Αρχαία Καλαύρεια.

3. Επιτύμβια στήλη του 4ου αι. π.Χ. με παράσταση γυναίκας μορφής σε έξεργο ανάγλυφο, από την Τροιζήνα.

4. Χάλκινο ξίφος τύπου Α (15ος αι. π.Χ.), από τον Τάφο 3 στη Μαγούλα του Γαλατά.

ανασκαφή στην Τροιζίνα. Ιδιαίτερα εντυπωσιακή, καθώς διατηρεί πολύ καλά τον γραπτό της διάκοσμο και την υδρορροή σε σχήμα λεοντοκεφαλής, είναι η γωνιακή πηλίνη σιμη από την παλαιά ανασκαφή του Legrand στο Ιερό της Αφροδίτης Ακράϊας στην Τροιζίνα, η οποία χρονολογείται γύρω στο 570 π.Χ.

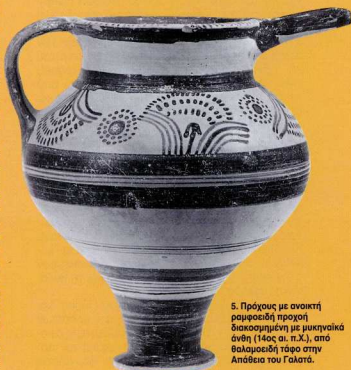
Στον μικρό χώρο πριν από το κλιμακοστάσιο του ορόφου γίνεται μια σύντομη αναδρομή στο ιστορικό της ίδρυσης του Μουσείου του Πόρου. Εδώ εκτίθεται ένα μαρμάρινο πόδι από υπερφυρικό μεγέθους ανδριάντα των ρωμαϊκών χρόνων (πιθανώς αυτοκρατορικό πορτρέτο)¹⁰, το οποίο βρέθηκε τυχαία το 1956 από έναν μαθητή του Γυμνασίου στο Ιερό του Ποσειδώνα και θεωρήθηκε αρχικά ότι ανήκε σε άγαλμα του θεού. Αυτό ήταν το πρώτο απόκτημα της Αρχαιολογικής Συλλογής του Πόρου, που ιδρύθηκε τότε από έναν αρχαιόφιλο καθηγητή Γαλλικών, τον Χρήστο Φουρνιάδη, και αποτέλεσε τον πυρήνα της σημερινής συλλογής του Μουσείου. Ο τρόπος παρουσίασης του ευρήματός αναπαριστά την πρώτη έκθεσή του από τον Φουρνιάδη, καθώς έχει χρησιμοποιηθεί η ίδια μικρή προθήκη και η χειρόγραφη πινακίδα που κατασκεύασε εκείνος, με τα δικά του γλαφυρά σχόλια.

Στην αίθουσα του ορόφου έχουν εκτεθεί κυρίως κεραμικά ευρήματα (αγγεία και ειδώλια) από την ευρύτερη περιοχή της Τροιζίνιας και από την Ερμιόνη. Στα εκθέματα της προϊστορικής περιόδου συμπεριλαμβάνονται τα ευρήματα των μυκηναϊκών θολωτών τάφων που ανασκάφηκαν πρόσφατα στη Μαγούλα του Γαλατά (αγγεία, ειδώλια, κοσμήματα, χάλκινα όπλα, λίθινα βέλη κ.λπ.), με χαρακτηριστικό δείγμα της ισχύος και του πλούτου των τοπικών ηγεμόνων ένα χάλκινο ξίφος τύπου Α, με επάργυρα καρφιά στη θέση στερέωσης της λαβής (εικ. 4). Μια καλή εικόνα της μυκηναϊκής κεραμικής της περιοχής, που ήταν έως πρόσφατα άγνωστη, προσφέρουν τα αγγεία από τους θαλαμοειδείς τάφους που ερευνηθήκαν κατά την τελευταία δεκαετία στην Απάθεια του Γαλατά (εικ. 5). Εδώ εκτίθεται και ένα μέρος από τα ευρήματα (αγγεία, ειδώλια και κοσμήματα) της ανασκαφής του μυκηναϊκού ιερού στον Άγιο Κωνσταντίνο των Μεθάνων¹¹. Εντυπωσιακός είναι ο μεγάλος αριθμός των ζωόμορφων ειδωλίων, που ανήκουν όλα στον δημοφιλή τύπο του βοσειδούς, με τις γνωστές παραλλαγές ως προς τη διάκοσμηση του σώματος (κυματοειδείς ή ευθύγραμμες ταινίες, κάθετες γραμμές με ραχιαία ταινία κ.λπ.). Ιδιαίτερα σημαντικά, καθώς δεν σιζόνται πολλά παραδείγματα αυτού του κοροπλαστικού τύπου σε τόσο πλήρη μορφή, είναι το ειδώλιο του μυκηναϊκού κρανοφόρου υπέρι¹² (εικ. 6). Τα υπόλοιπα ευρήματα του ιερού, ειδικά οι σπανιό-

τεροι τύποι μυκηναϊκών ειδωλίων (ταυροκαθάπτης, ιππείς και άρματα με αναβάτες) που απέδωσε η ανασκαφή του Αγίου Κωνσταντίνου, εκτίθενται σήμερα στο Μουσείο του Πειραιά.

Οι τελευταίες φάσεις της μυκηναϊκής περιόδου (Πρώιμη και Μέση ΥΕ III B) εμφανίζονται στην έκθεση με τα ευρήματα από τη βραχονησίδα Μόδι (ανατολικά του Πόρου), μερικά από τα οποία προέρχονται από παλαιότερη επιφανειακή περισυλλογή του Α. Κύρου¹³ και άλλα από τις ανασκαφές που πραγματοποίησε εκεί η Β' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων κατά την τελευταία τριετία. Τη σημασία αυτής της θέσης για τους θαλάσσιους δρόμους του Αργοσαρωνικού και τον ρόλο που μπορεί να έχει παίξει στο διαμετακομιστικό εμπόριο της μετανακτορικής περιόδου δείχνει ένα θραύσμα εικονιστικού κρατήρα με παράσταση πολεμιστών της Μέσης ΥΕ III B (12ος αι. π.Χ.), που φαίνεται ότι μεταφέρθηκε εκεί προς εξαγωγή από κάποιο αγγειοπλαστικό εργαστήριο της Αργολίδας¹⁴.

Στην πρωτογεωμετρική περίοδο ανήκουν δύο μεγάλοι αμφορείς που βρέθηκαν στις παλαιές ανασκαφές του Στάθ στην Τροιζίνα¹⁵. Από το Κάτω Φανάρι (Δρούπη) της Τροιζίνιας προέρχονται ένας άλλος αμφορέας των υστερογεωμετρικών χρόνων και ένας αξιόλογος ωοειδής κρατήρας με παράσταση σφίγγας και ταύ-

5. Πρόσφατος με ανοικτή ραμφοειδή προχή διακοσμημένη με μυκηναϊκό άνθη (14ος αι. π.Χ.), από θαλαμοειδή τάφο στην Απάθεια του Γαλατά.

6. Ειδώλιο μυκηναίου ιππία, από τον Άγιο Κωνσταντίνο Μεθών (13ος αι. π.Χ.).

ρου, που χρονολογείται στο α' μισό του 7ου αι. π.Χ. Στην αρχαϊκή εποχή (στον 7ο και 6ο αι. π.Χ.) ανήκουν επίσης τα κεραμικά ευρήματα από το Ιερό του Ποσειδώνα στην Καλαύρεια (αρύβαλλοι και ειδώλια) και από την ανασκαφή του Legrand στο Ιερό της Δήμητρας Θεσμοφόρου στην Τροιζήνα (μικρογραφικά λυχνάρια και σκυφίδια).

Η έκθεση του ορόφου περιλαμβάνει ακόμη μία ενδιαφέρουσα σειρά κοροπλαστικών έργων¹⁶ και αρκετά αγγεία των κλασικών, ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων, που προέρχονται από τα νεκροταφεία της Αρχαίας Τροιζήνας, των Μεθών και της Ερμιόνης. Σε τάφους παιδιών βρέθηκαν θήλαστρα, πήλινες κούκλες με κινητά μέλη (νευρόσπαστα) και ένα παιχνίδι με αστραγάλους (κότσια). Την εικόνα της καθημερινής ζωής των αρχαίων δίνουν τα απλά πήλινα σκεύη φαγητού και πόσης που χρησιμοποιούσαν στο τραπέζι τους, οι πήλινες αγούθρες (υφαντικά βάρη) από τους αργαλειούς τους, οι χάλκινοι καθρέφτες και οι μεταλλινές στελεγγίδες (ξύστρες για τον καθαρισμό του σώματος).

Στους ύστερους χρόνους της αρχαιότητας χρονολογείται ένα πήλινο ηλιακό ρολόι επίπεδου τύπου, του οποίου σώθηκε μόνο ένα μικρό τμήμα. Βρέθηκε στην περιοχή της Τροιζήνας, μέσα στην επίχωση ενός χριστιανικού καμαροσκέπαστου τάφου. Από τάφους των χριστιανικών χρόνων που ανασκάφηκαν κατά την τελευταία εκσκαφή στην Τροιζήνα και στα Μεθана προέρχονται επίσης μερικά πήλινα αγγεία, λυχνάρια και κοσμητικά, που αντιπροσωπεύουν στην έκθεση την παλαιοχριστιανική και τη βυζαντινή περίοδο.

Οι δύο αίθουσες του Μουσείου Πόρου δεν επαρκούν βεβαίως για την έκθεση των πλούσιων ευρημάτων των ανασκαφών της τελευταίας εκσκαφής, οι οποίες έχουν αλλάξει ριζικά τον αρχαιολογικό χάρτη της Τροιζήνας, φέρνοντας

στο φως νέες θέσεις που είχαν αναδειχθεί σε σημαντικά κέντρα κατά την Εποχή του Χαλκού, περίοδο η οποία ήταν παλαιότερα σχεδόν άγνωστη στην περιοχή. Έτσι, δεν έχουν συμπεριληφθεί στην έκθεση τα πρόσφατα μεσοελλαδικά ευρήματα από την προϊστορική ακρόπολη στη Μαγούλα του Γαλατά ούτε τα νέα πρωτοελλαδικά ευρήματα από την τελευταία ανασκαφή της Β' Εφορείας στον Κάβο Βασιλή του Πόρου, όπου έχει αρχίσει να αποκαλύπτεται ένα εκτεταμένο οικισμό της Πρώιμης Χαλκοκρατίας, αντίστοιχος και εφάμιλλος με αυτόν των Κολών της γειτονικής Αίγινας.

Σημειώσεις

1. ΠΑΕ 1909, σσ. 179-183.
2. K. Gebauer, *AM* (1938), σ. 560.
3. M. Jampson, *Hesperia* 29 (1960), σσ. 198-223.
4. L.H. Jeffery, *The Local Scripts of Archaic Greece*, Oxford 1961, σσ. 175-76, 181, εκ. 32-1.
5. IG IV, 748.
6. IG IV, 857.
7. P. Legrand, «Antiquités de Trézène», *BCH* 29 (1905), σσ. 269-315.
8. S. Wide - L. Kjellberg, «Ausgrabungen auf Kalauréia», *AM* (1895), σσ. 267-326.
9. Ο. Παλαγγιά, «Γλυπτά από την Καλαύρεια και την Τροιζήνα στο Μουσείο του Πόρου», *Πρακτικά Α' Διεθνούς Συνεδρίου Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Αργοναυρικού, Πόρος 26-29 Ιουνίου 1998* (υπό έκδοση).
10. Παλαγγιά, *ό.π.*
11. Ε. Κονσολάκη, *Ad* 46 (1991), σσ. 71-74, πιν. 40-42.
12. E. Koutsouki-Yannopoulou, «A Group of New Mycenaean Horsemen from Methana», *Meletemata (Aegaeum* 20, 1999), τόμ. II, σσ. 427-433, πιν. XCIV-XCV.
13. Α. Κύρου, Στο σταυροδρόμιο του Αργολικού, *Αθήνα* 1990, σσ. 118-125.
14. Ε. Κονσολάκη-Γιαννοπούλου, «Μυκηναϊκοί εικονιστικοί κρατήρες από το Μόδι της Τροιζήνας», *Καλλιτεχνία. Μελέτες προς τιμήν της Ολυγίας Γάγου-Αλεξανδρή*, Αθήνα 2001, σσ. 43-50.
15. *Ad* 1869, σσ. 144-45, αρ. 32, όπου περιγράφονται ως «δύο μεγάλα αγγεία επίφοι του Μυκηναϊκού τρόπου».
16. Ε. Πέτρου-Παπαϊωάννου, «Κοροπλαστικά έργα από την Τροιζήνα, την Ερμιόνη και την Επιδαύρεια», *Πρακτικά Α' Διεθνούς Συνεδρίου Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Αργοναυρικού, Πόρος 26-29 Ιουνίου 1998* (υπό έκδοση).